

MARIA CHUCHRA
ANTONI FERENC

POZIOM SAMOOCENY I OCENY ŻONY PRZEZ MĘŻCZYZN UZALEŻNIONYCH OD ALKOHOLU

Samoocena determinuje sposób funkcjonowania człowieka w różnych rolach społecznych oraz stanowi jeden z ważniejszych czynników wyznaczających swoistość jego związków z grupą. Można ją zdefiniować jako „zespół sądów i opinii, które jednostka odnosi do swojej osoby”¹ Samoocena dotyczy zwykle pojedynczych cech własnej osoby (fizycznych, psychicznych, społecznych). W toku życiowych doświadczeń samooceny częściowe zostają uogólnione, czyli powstaje samoocena ogólna (globalna). Samooceny częściowe podlegają zmianom, natomiast samoocena ogólna pozostaje względnie trwała, przez pewien okres życia niezmienna – jako element osobowości dość trwale ugruntowany. Jej zmiany są zazwyczaj związane z działaniem wyjątkowo silnych czynników o charakterze negatywnym (np. ciężka choroba, wypadek, śmierć bliskiej osoby)²

Koncentrując się na samoocenie, ludzi można uszeregować na kontinuum, w którym na jednym krańcu będą osoby o wysokim poziomie samooceny, zaś na przeciwległym – o niskim. Ludzie o wysokiej samoocenie są aktywni,

Dr MARIA CHUCHRA – adiunkt Katedry Opieki Społecznej Paliatywnej i Hospicyjnej w Instytucie Nauk o Rodzinie KUL; adres do korespondencji: Al. Racławickie 14, 20-950 Lublin.

Lek. med. ANTONI FERENC – kierownik Oddziału Terapii Uzależnienia od Alkoholu w Jarosławiu, psychiatra; adres do korespondencji: Specjalistyczny Psychiatryczny Zespół Opieki Zdrowotnej, ul. Kościuszki 18, 37-500 Jarosław.

¹ H. E. K u l a s, *Mechanizm funkcjonowania samooceny*, „Psychologia Wychowawcza”, 26(1983), nr 4, s. 400.

² J. R e y k o w s k i, *Osobowość jako centralny system regulacji i integracji czynności*, [w:] *Psychologia*, red. T. Tomaszewski, Warszawa 1975, s. 792; A. P o d g ó r e c k i, *Patologia życia społecznego*, Warszawa 1969, s. 51.

pewni siebie, optymistyczni i przekonani o własnych kompetencjach, natomiast osoby o niskiej samoocenie wykazują zaburzenia emocjonalne i percepcyjne, np. niepokój, brak pewności siebie, niechęć do innych, oraz obniżają wartość partnerów³

Wyróżnia się dwa rodzaje postaw związanych z samooceną ogólną: samoakceptację (pozytywna postawa wobec własnej osoby, łącząca się z wysoką samooceną globalną) i samoodtrącenie (negatywna postawa wobec własnej osoby, związana z niską samooceną globalną)⁴ Osoby akceptujące siebie są tolerancyjne i akceptujące innych; postrzegają ich bardziej pozytywnie niż osoby o niskim poziomie samoakceptacji⁵ Nieakceptowanie siebie wyzwała krytycyzm i agresję wobec otoczenia⁶

Doświadczenie kliniczne ukazuje, że mężczyźni uzależnieni od alkoholu wobec otoczenia, a zwłaszcza personelu medycznego, starają pokazać siebie w jak najlepszym świetle, natomiast swoje żony przedstawiają negatywnie. Obwiniają je często za wszelkie niepowodzenia, jakie spotkały ich w życiu, łącznie z uzależnieniem i koniecznością leczenia alkoholizmu⁷ Z drugiej strony, na podstawie danych z przedmiotowej literatury można stwierdzić, że uzależnieni od alkoholu mają niską samoocenę⁸ W tym kontekście interesujące jawi się zagadnienie relacji między samooceną a oceną żony przez mężczyzn uzależnionych od alkoholu. Zainspirowało ono zbadanie następującego problemu: Jaki jest poziom oceny siebie i oceny małżonki przez mężczyzn uzależnionych od alkoholu?

Tak postawiony problem rodzi dalsze pytania. Z jakimi cechami osobowości związana jest wysoka samoocena – a co za tym idzie – samoakceptacja u alkoholików? Jakie cechy osobowości żony sprzyjają akceptacji jej przez męża uzależnionego od alkoholu?

³ Zob. J. K o z i e l e c k i, *Elementy teorii samowiedzy*, „Psychologia Wychowawcza”, 19(1976), nr 1, s. 1-31; Z. Z a b o r o w s k i, *Stosunki międzyludzkie*, Wrocław 1976.

⁴ D. F r e y, E. B e n n i n g, *Das Selbstwertgefühl*, [w:] *Emotion und Kognition*, red. H. Mandl, G. L. Huber, München 1983, s. 149.

⁵ A. Z a l e w s k a, *Akceptacja siebie a wzajemna atrakcyjność w diadach mieszanych*, „Przegląd Psychologiczny”, 27(1984), nr 3, s. 632.

⁶ K. P. O l e ś, *Wprowadzenie do psychologii osobowości*, Warszawa 2003, s. 303.

⁷ Zob. J. G. W o i t i t z, *Małżeństwo na lodzie*, Warszawa 1989; H. S z c z e - p a ń s k a, *Żony alkoholików*, Warszawa 1992.

⁸ A. C i u p a k, *Poziom i struktura samoakceptacji u pacjentów uzależnionych od alkoholu* (mps pracy doktorskiej – Arch. AM w Lublinie).

Na podstawie analizy literatury przedmiotu postawiono główną **hipotezę badawczą**:

Mężczyzn uzależnionych od alkoholu cechuje niska ocena siebie i niska ocena żon.

W odniesieniu do pozostałych pytań nie stawia się hipotez szczegółowych. Sformułowane pytania wyznaczają kierunek poszukiwań.

I. GRUPA BADANA

Przebadano 30 mężczyzn uzależnionych od alkoholu, leczonych w Oddziale Terapii Uzależnienia od Alkoholu w Jarosławiu. Wszyscy byli w trwałych związkach małżeńskich. Z badań wykluczono mężczyzn rozwiedzionych i przebywających w separacji. Średni staż małżeński pacjentów wynosił 19,5 roku (najdłuższy 33 lata). Średni czas nadużywania alkoholu, podany przez pacjentów, wynosi 14,7 roku (najdłuższy 30 lat). Połowa z nich (16 osób) była po raz pierwszy hospitalizowana. Atmosferę panującą w ich domach 3,3% badanych oceniło jako bardzo dobrą, 47% – jako dobrą, 40% – jako przeciętną i 10% jako złą. Średnia liczba dzieci w rodzinach wynosi troje (w jednej rodzinie było jedenaścioro i w jednej – dziewięcioro). Jeśli chodzi o wykształcenie, najwięcej osób – zarówno wśród alkoholików (80%), jak i ich żon (56,7%) – ukończyło szkołę zawodową. Wykształcenie podstawowe miało 13,3% pacjentów i 26,7% żon, zaś średnie – 3,3% pacjentów i 13,3% żon. Tylko w jednym przypadku (3,3%) oboje małżonkowie mieli wyższe wykształcenie.

II. METODA

W pracy posłużono się Testem Przymiotnikowym ACL H. G. Gougha i A. B. Heilbruna, który jest jednym z najbardziej znanych i powszechnie stosowanych testów osobowości. Zawiera on 37 skal, które zostały uporządkowane w pięć grup: skale *modus operandi*, skale potrzeb, skale tematyczne, skale analizy transakcyjnej oraz skale oryginalności-inteligencji⁹ Test ten badani wypełniali dwukrotnie, według instrukcji: „ja jestem”, „moja żona jest” Otrzymano więc obraz aktualny pacjenta oraz obraz aktualny żony w percepcji męża. Następnie obliczono wskaźnik samooceny (lub oceny)

⁹ H. G. G o u g h, A. B. H e i l b r u n, *The Adjective Check List. Manual*, Palo Alto 1980.

według wzoru: $s = \text{Fav}/\text{Unfav}$, gdzie Fav oznacza liczbę pozytywnych przymiotników, a Unfav – liczbę przymiotników negatywnych użytych do opisu danej osoby. Otrzymane wskaźniki porównano za pomocą testu t .

W kolejnym etapie pracy obliczono współczynniki korelacji (r Pearsona) między wskaźnikami oceny a skalami testu ACL.

III. WYNIKI

Wyniki analiz statystycznych przedstawiono w tabelach i poddano analizie treściowej.

Tab.1. Porównanie wskaźników

Wskaźnik	Mąż (samoocena)		Żona (w ocenie męża)		t	$p <$
	M	sd	M	sd		
Fav/Unfav	0,79	0,30	0,75	0,40	0,53	0,596

Jak wynika z tabeli 1, średnie wskaźniki oceny siebie i oceny żony nie różnią się istotnie statystycznie. Oznacza to, że uzależnionych od alkoholu mężczyzn charakteryzuje podobieństwo w postrzeganiu siebie i swoich żon. Zarówno do opisu siebie, jak i żon użyli oni więcej przymiotników negatywnych niż pozytywnych.

Na kolejnym etapie pracy przeanalizowano zależności między wskaźnikiem samooceny a cechami obrazu siebie u mężczyzn uzależnionych od alkoholu oraz między wskaźnikiem oceny żony i cechami jej obrazu w percepcji męża (tab. 2). Pozwoli to określić, jakie cechy osobowości warunkują wysoką samoocenę u mężczyzn uzależnionych od alkoholu oraz jakimi cechami osobowości powinna charakteryzować się żona alkoholika, aby mogła być akceptowana przez męża.

W zakresie skal potrzeb testu ACL wystąpiły istotne statystycznie zależności między wskaźnikiem samooceny mężczyzn uzależnionych od alkoholu a cechami ich obrazu realnego, takimi jak: potrzeba osiągnięć (Ach), dominacji (Dom), wytrwałości (End), porządku (Ord), rozumienia siebie i innych (Int), opiekowania się (Nur), afiliacji (Aff) oraz kontaktów heteroseksualnych (Het). Statystycznie istotną ujemną korelację stwierdzono jedynie między analizowanym wskaźnikiem a potrzebą agresji (Agg). Wyniki te wskazują,

Tab. 2. Współczynniki korelacji między wskaźnikami oceny Fav/Unfav a skalami testu ACL

Skale ACL	Mąż		Żona	
	<i>r</i>	<i>p</i> <	<i>r</i>	<i>p</i> <
Skale potrzeb				
Ach – osiągnięć	0,72	0,001	0,64	0,001
Dom – dominacji	0,37	0,05	0,32	–
End – wytrwałości	0,79	0,001	0,74	0,001
Ord – porządku	0,79	0,001	0,66	0,001
Int – rozumienia siebie i innych	0,61	0,001	0,79	0,001
Nur – opiekowania się	0,76	0,001	0,83	0,001
Aff – afiliacji	0,83	0,001	0,92	0,001
Het – kontaktów heteroseksualnych	0,71	0,001	0,79	0,001
Exh – ujawniania się	0,20	–	-0,15	–
Aut – autonomii	-0,19	–	-0,65	0,001
Agg – agresji	-0,43	0,05	-0,77	0,001
Cha – zmiany	-0,01	–	0,08	–
Suc – wsparcia	-0,33	–	-0,23	–
Aba – upokorzenia	-0,22	–	0,31	–
Def – podporządkowania	0,31	–	0,72	0,001
Skale tematyczne				
Crs – otwartość na pomoc	-0,64	0,001	-0,53	0,01
S-Cn – samokontrola	0,14	–	0,58	0,001
S-Cfd – zaufanie do siebie	0,64	0,001	0,78	0,001
P-Adj – przystosowanie osobiste	0,57	0,001	0,82	0,001
Iss – idealny obraz siebie	0,77	0,001	0,89	0,001
Cps – osobowość twórcza	0,43	0,05	0,39	0,05
Mls – zdolności przywódcze	0,63	0,001	0,76	0,001
Mas – męskość	0,46	0,01	0,09	–
Fem – kobiecość	0,27	–	0,65	0,001
Skale analizy transakcyjnej				
Cp – rodzic krytyczny	-0,37	0,001	-0,66	0,001
Np – rodzic opiekuńczy	0,86	0,001	0,88	0,001
A – dorosły	0,78	0,001	0,76	0,001
FC – dziecko wolne	0,49	0,01	0,60	0,001
AC – dziecko przystosowane	-0,84	0,001	-0,80	0,001

że badanych mężczyzn cechuje wyższy poziom samooceny wówczas, gdy osiągają cele życiowe, są ambitni, zdecydowani, sumienni, obowiązkowi, mają silną wolę, zaś w relacjach z innymi ludźmi cechuje ich spontaniczność, wyrozumiałość i opiekuńczość. Niski natomiast poziom oceny siebie u badanych mężczyzn wiąże się z brakiem pewności siebie, małą skutecznością w działaniu, zmiennością i unikaniem bliskich więzi z innymi.

W zakresie skal tematycznych istotne dodatnie zależności wystąpiły między wskaźnikiem samooceny a skalą zaufania do siebie (S-Cn), przystosowania osobistego (P-Adj), idealnego obrazu siebie (Iss), osobowości twórczej (Cps), zdolności przywódczych (Mls) oraz męskości (Mas). Jedyne ujemne związki wystąpiły między wskaźnikiem akceptacji a skalą otwartości na pomoc (Crs). Rezultaty te świadczą o tym, że badane osoby charakteryzuje tym wyższy poziom samooceny, im lepsze mają zdolności przystosowawcze, większe zaufanie do siebie i wiarę w osiąganie celów życiowych oraz są wrażliwsze i bardziej stanowcze. Niski poziom samoakceptacji łączy się z zahamowaniem, brakiem zaufania do siebie, przewrażliwieniem i mniejszą ekspresyjnością.

Istotnie statystycznie zależności otrzymano między wskaźnikiem samooceny a wszystkimi skalami analizy transakcyjnej. Dodatnie korelacje dotyczą skal: rodzic opiekuńczy (Np), dorosły (A) i wolne dziecko (FC), ujemne zaś – rodzic krytyczny (Cp) oraz dziecko przystosowane (AC). Oznacza to, że wysoki poziom oceny siebie u mężczyzn uzależnionych od alkoholu jest związany z wysokim poczuciem odpowiedzialności, umiejętnością racjonalnego rozwiązywania problemów, tolerancją i szacunkiem wobec innych oraz umiejętnością cieszenia się życiem. Niski natomiast poziom samooceny łączy się z zachowaniami autodestrukcyjnymi, egocentryzmem, brakiem autonomii, odpowiedzialności, dezorganizacją w sytuacji stresu lub ucieczką przed rzeczywistością w fantazję.

Następnym etapem pracy było przeanalizowanie i opisanie zależności między wskaźnikiem oceny żon a ich cechami osobowości warunkującymi ich akceptację przez mężów.

Analizując związki między wskaźnikiem oceny żon a cechami ich realnych obrazów nakreślonych przez mężów, stwierdza się występowanie dodatnich korelacji w obszarze następujących skal potrzeb: osiągnięć (Ach), wytrwałości (End), porządku (Ord), rozumienia siebie i innych (Int), opiekowania się (Nur), afiliacji (Aff) oraz kontaktów heteroseksualnych (Het). Statystycznie istotne ujemne korelacje wystąpiły ze skalami autonomii (Aut) i agresji (Agg). Oznacza to, że mężczyźni uzależnieni od alkoholu wysoko oceniają swoje żony (a co za tym idzie – akceptują je) wówczas, gdy są one praco-

wite, ukierunkowane na realizację celów, zorganizowane, sumienne oraz gdy mają poczucie obowiązku. Wobec innych ludzi winny być serdeczne, opiekuńcze i wyrozumiałe. Niski poziom oceny żon jest związany ze spostrzeganiem u nich takich cech, jak impulsywność, agresywność, niezależność, tendencja do rywalizacji.

W zakresie skal tematycznych dodatnie korelacje stwierdzono między wskaźnikiem oceny żony a następującymi skalami: samokontroli (S-Cn), zaufania do siebie (S-Cfd), przystosowania osobistego (P-Adj), idealnego obrazu siebie (Iss), osobowości twórczej (Cps), zdolności przywódczych (Mls) oraz kobiecości (Fem). Wyniki te ukazują, iż ocena żon przez mężów będzie tym pozytywniejsza, im silniejsze będzie u nich nasilenie takich cech, jak pozytywna postawa wobec życia i innych ludzi, pilność, pracowitość, wrażliwość, zaufanie do siebie i swoich zdolności oraz umiejętność współpracy z innymi. Niski poziom oceny żon łączy się ze spostrzeganiem u nich braku samokontroli, braku zaufania do siebie, przewrażliwienia, krytykanctwa.

Bardzo istotne statystycznie korelacje występują między wskaźnikiem oceny żon a wszystkimi skalami analizy transakcyjnej, w tym dodatnie między skalą rodzica opiekuńczego (Np), dorosłego (A) i wolnego dziecka (FC), zaś ujemne – rodzica krytycznego (Cp) oraz przystosowanego dziecka (AC). Otrzymane wyniki wskazują, że mężowie w większym stopniu akceptują swoje żony im częściej postrzegają je jako osoby tolerancyjne, opiekuńcze, odpowiedzialne, radzące sobie z problemami, racjonalne i spontaniczne. Gdy żony są postrzegane jako osoby egocentryczne, nietolerancyjne, sceptyczne, konfliktowe, nieczułe, unikające odpowiedzialności, tym rzadziej są one akceptowane przez swoich mężów.

IV OMÓWIENIE WYNIKÓW

Analiza porównawcza wskaźnika samooceny mężczyzn uzależnionych od alkoholu ze wskaźnikiem oceny przez nich swoich żon ujawniła, że nie różnią się one istotnie statystycznie, gdyż osiągnęły zbliżoną wartość: Fav/Unfav wynosi 0,79 dla mężczyzn i 0,75 dla kobiet. Nasuwa się więc pytanie, o czym świadczą te wartości – o wysokiej czy o niskiej ocenie? W literaturze przedmiotu brak porównywalnych liczbowo wskaźników. Można je jedynie odnieść do wyników badań na innych grupach klinicznych lub osobach zdrowych.

Dziewczęta chore na anoreksję otrzymały wskaźnik samooceny równy 0,81, podczas gdy wskaźnik oceny przez nie swoich matek wynosił 0,94, zaś

ojców 0,71¹⁰ Natomiast badania 107-osobowej grupy studentów wykazały, że średni poziom ich samooceny był równy 0,95. Dokonując analizy wskaźników ze względu na płć psychologiczną, najwyższy (Fav/Unfav = 1,09) otrzymały osoby androgyniczne¹¹ Jedynie osoby z tej grupy wybrały do opisu siebie więcej przymiotników pozytywnych niż negatywnych. Wskaźnik samooceny osób uzależnionych od alkoholu jest więc najbardziej zbliżony do wskaźnika samooceny dziewcząt z jadłowstrętem psychicznym. Z kolei wskaźnik oceny żon przez mężczyzn uzależnionych od alkoholu jest najbliższy wskaźnikowi oceny ojca przez dziewczęta z anoreksją. W porównaniu z cytowanymi wskaźnikami, oba wskaźniki otrzymane w niniejszych badaniach należą do najniższych. Można więc powiedzieć, że potwierdziła się hipoteza zakładająca, że mężczyźni uzależnionych od alkoholu cechuje zarówno niska ocena samych siebie, jak i niska ocena swoich żon.

Całościowe spojrzenie na tabelę 2 pozwala stwierdzić, że wysoka ocena siebie, jak i swoich żon przez alkoholików związana jest z posiadaniem podobnych cech, o czym świadczą korelacje z tymi samymi skalami testu ACL u kobiet i mężczyzn. Wysoka samoocena, a co za tym idzie – samoakceptacja, jest związana u mężczyzn uzależnionych od alkoholu z odpowiedzialnością, ukierunkowaniem na realizację celów, zdolnościami przystosowawczymi, zaś w kontaktach społecznych – z otwartością, wyrozumiałością i opiekuńczością. Posiadanie takich samych cech przez żony jest warunkiem ich wysokiej oceny przez mężów. Niska ocena siebie i swoich żon wiąże się z małą skutecznością w działaniu, niepewnością, brakiem zaufania do siebie i egocentryzmem. Koreponduje to z wynikami i poglądami wielu autorów¹².

Dokładna analiza tabeli 2 ujawnia jednak, że wysoka ocena żon związana jest z większymi wymaganiami wobec nich niż w stosunku do siebie. Świadczą o tym korelacje wskaźnika Fav/Unfav z trzema skalami ACL, które występują u kobiet, a nie występują u mężczyzn. Wysoka ocena żon przez mężów dodatkowo jest uwarunkowana ich większym podporządkowaniem (Def), zwiększoną samokontrolą (S-Cn) oraz mniejszą niezależnością (Aut).

¹⁰ B. P a w ł o w s k a, M. C h u c h r a, *Akceptacja siebie i rodziców przez kobiety z jadłowstrętem psychicznym*, „Psychiatria Polska”, 38(2004), nr 6, s. 1033.

¹¹ P. W ó j t o w i c z, *Płć psychologiczna a akceptacja siebie u studentów* (mps pracy magisterskiej, Arch. KUL).

¹² J. D. C a m p b e l l, L. F. L a v a l l e e, *Who am I? The role of self-concept confusion in understanding the behavior of people with low self-esteem*, [w:] *Self-Esteem. The Puzzle of Low Self-Regard*, red. R. F. Baumeister, New-York-London 1993, s. 3-20; D. T i c e, *The Social Motivations of People with Low Self-esteem*, [w:] *Self-Esteem*, s. 37-53; O l e ś, dz. cyt., s. 256.

Wyniki zaprezentowane w niniejszej pracy mogą być pomocne w procesie psychoterapii małżeństw z problemem alkoholowym.

BIBLIOGRAFIA

- C a m p b e l l J. D., L a v a l l e e L. F.: Who Am I? The Role of Self-concept Confusion in Understanding the Behavior of People with Low Self-esteem, [w:] Self-esteem. The Puzzle of Low Self-Regard, Ed. R. F. Baumeister, New York–London 1993, s. 3-20.
- C i u p a k A.: Poziom i struktura samoakceptacji u pacjentów uzależnionych od alkoholu (mps pracy doktorskiej – Arch. AM w Lublinie).
- F r e y D., B e n n i n g E.: Das Selbstwertgefühl, [w:] Emotion und Kognition, Eds. H. Mandl, G. L. Huber, München 1983, s. 148-181.
- G o u g h H. G., H e i l b r u n A. B.: The Adjective Check List. Manual, Palo Alto 1980.
- K o z i e l e c k i J.: Elementy teorii samowiedzy, „Psychologia Wychowawcza”, 19(1976), nr 1, s. 1-31.
- K u l a s H. E.: Mechanizm funkcjonowania samooceny, „Psychologia Wychowawcza”, 26(1983), nr 4, s. 400-411.
- O l e ś K. P.: Wprowadzenie do psychologii osobowości, Warszawa 2003.
- P a w ł o w s k a B., C h u c h r a M.: Akceptacja siebie i rodziców przez kobiety z jądłowstrętem psychicznym, „Psychiatria Polska”, 38(2004), nr 6, s. 1031-1042.
- P o d g ó r e c k i A.: Patologia życia społecznego, Warszawa 1969.
- R e y k o w s k i J.: Osobowość jako centralny system regulacji i integracji czynności, [w:] Psychologia, red. T. Tomaszewski, Warszawa 1975, s. 792.
- S z c z e p a ń s k a H.: Żony alkoholików, Warszawa 1992.
- T i c e D.: The Social Motivations of People with Low Self-esteem, [w:] Self-esteem. The Puzzle of Low Self-regard, Ed. R. F. Baumeister, New York–London 1993, s. 37-53.
- Z a b o r o w s k i Z.: Stosunki międzyludzkie, Wrocław 1976.
- Z a l e w s k a A.: Akceptacja siebie a wzajemna atrakcyjność w diadach mieszanych, „Przegląd Psychologiczny”, 27(1984), nr 3, s. 631-649.
- W o i t i t z J. G.: Małżeństwo na lodzie, Warszawa 1989.
- W ó j t o w i c z P.: Płeć psychologiczna a akceptacja siebie u studentów (mps pracy magisterskiej, Arch. KUL).

THE LEVEL OF SELF-ESTEEM AND THE EVALUATION
OF THE WIFE MADE BY MEN ADDICTED TO ALCOHOL

S u m m a r y

The problem studied in the paper is contained in the question: What is the level of self-esteem and the evaluation of the wife made by men addicted to alcohol? In order to answer the question 30 men addicted to alcohol were examined. All of them were married and their marriages were stable; on average they were married for 19,5 years. The average time of being addicted to alcohol indicated by the subjects was 14,7 years. In the study Gough and Heilbrun's ACL (Adjective Check List) was used; the subjects were asked to choose the adjectives and apply them in sentences beginning with: "I am" and "My wife is" The indices of evaluation were calculated according to the following formula: $s = \text{Fav/Unfav times correlation coefficients (Pearson's } r \text{)}$ between the evaluation indices and the scales of the ACL test. The results of the study may be used in psychotherapy of married couples with the alcohol problem.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: alkohol, samoocena.

Key words: alcohol, self-esteem.